कक्षा दसका मैथिली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन

द.नं.१५६

शोधार्थी

गोपी मण्डल सर्वरिया

क्याम्पस क्रमाङ्क र शैक्षिक वर्ष : ६४ (२०७२/०७३)

त्रि.वि. दर्ता नं. ९-२-२१७-८०-२०११

दोस्रो वर्षको परीक्षा क्रमाङ्क : २१८०००९/२०७३

नेपाली शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधपत्र पेस गरेको मिति

वि.सं. २०७५/११/०१

इ.सं १३ फेब्रुअरी, २०१९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

२०७५/२०१९

शोधपत्र भाइभा भएको मिति

वि.सं.२०७५/१२/१५

इ.सं. २९ मार्च २०१९

स्वयम घोषणा

म शोधर्थी गोपी मण्डल सर्वरिया यो घोषणा गर्दछु कि प्रस्तुत शोधपत्र कहीँकतैबाट हुबहु नक्कल नगरी आफैँले परिक्षमपूर्वक तयार पारेको मौलिक अनुसन्धान हो । पूर्वकार्यको उल्लेख गर्दा आवश्यकता अनुसार सन्दर्भ र स्रोत खुलाएको छु । यदि यो मौलिक अनुसन्धान प्रमाणित नभई कसैको हुबहु नक्कल देखिएमा त्यसबाट आउने कुनै पनि परिणाम सामना गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

मिति : २०७५/११/०१

शोधार्थी

गोपी मण्डल सर्वरिया

℡०२५ - ५८१३००
५८००६४

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी
स्थापित : २०४५
(त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त)
व्यवस्थापन, मानविकी तथा शिक्षाशास्त्र सङ्काय

प.सं.
च.नं.

मितिः- २०७५/११/०१

शोध निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय जनता बहुमुखी क्याम्पस नेपाली शिक्षा विभागअन्तर्गत एमएड दोस्रो वर्षका विद्यार्थी गोपी मण्डल सर्वरियाले नेपा. शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत **कक्षा दसका मैथिली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । प्रस्तुत शोधपत्र सम्बन्धित तहका निमित्त उपयुक्त भएकाले आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७५/११/०१

....

शोध निर्देशक

तीर्थराज भट्टराई

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी ,सुनसरी

नेपाली शिक्षा विभाग

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी
स्थापित : २०४५
(त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त)
व्यवस्थापन, मानविकी तथा शिक्षाशास्त्र सङ्काय

प.सं.
च.नं.

मितिः- २०७५/ /

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपाशि ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ यस विभागका विद्यार्थी गोपी मण्डल सर्वरियाले तयार पार्नुभएको कक्षा दसका मैथिली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र नेपाली शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका निमित्त उपयुक्त ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति	हस्ताक्षर
विभागीय प्रमुख : मदनराज बराल	....
बाह्य विशेषज्ञ :	....
शोध निर्देशक : तीर्थराज भट्टराई	....
सदस्य : नवीनकुमार शर्मा	....

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनको लागि तयार पारिएको हो ।

सर्वप्रथम अति व्यस्त समयमा पनि समय निकालेर सल्लाह, सुझाव दिदै मार्गदर्शन गरी शोध कार्यको शीर्षक छनौटदेखि हालसम्म उत्साहपूर्वक प्रेरणा, कुशल निर्देशन तथा अमूल्य सुझाव सहयोग गर्नु हुने गुरू श्री तीर्थराज भट्टराईज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । साथै यस शोध कार्यमा आवश्यक सहयोग गर्ने जनता मावि, बराह नगरपालिका ११ का प्रधानाध्यापक गङ्गाप्रसाद यादव, श्री कोसी मा.वि., पश्चिम कुशाहाका प्रधानाध्यापक नागेश्वर यादव, मिथिला पब्लिक स्कुल, लौकही, सुनसरीका प्रधानाध्यापक प्रमेश्वर साह र श्री राष्ट्रिय माविका, लौकही, सुनसरीका प्रधानाध्यापक श्री धनीलाल यादव ज्यूहरूलाई पनि हृदयदेखि कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहान्छु ।

प्रस्तुत शोधप्रस्तावलाई शुद्धसँग टङ्कन गरी अन्तिम रूप दिनुहुने आर.एस. ब्रदर्स बुक्स एण्ड स्टेशनरी (जनता क्याम्पस जाने बाटो) का भाइ सुरेश चौलागाईलाई पनि धन्यवाद दिन चाहान्छु । अन्त्यमा, यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभागमा पेश गर्दछु ।

मिति : २०७५/११/०१

शोधार्थी

गोपी मण्डल सर्वरिया

शोधसार

प्रस्तुत शोधको शीर्षक कक्षा १० का मैथली मातृभाषिक विद्यार्थीरूको नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन रहेको छ । यो शोध त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नात्तकोत्तर (एमएड) दोस्रो वर्ष नेपाशि ५९८ पाठ्यांशको आवश्यकता पूर्तिका लागि तयार पारिएको हो ।

प्रस्तुत शोध सुनसरी जिल्ला अन्तर्गतका चार विद्यालयमा अध्ययनरत कक्षा १० का मैथली मातृभाषी विद्यार्थीले नेपाली भाषाको उच्चारणका गर्ने त्रुटिहरू क्रियापदगत, लिङ्गगत, वचतगत, पुरुषगत, आदरगत र स्वतन्त्र अभिव्यक्ति सम्बन्धी के-कस्ता त्रुटिहरू रहेका छन् भन्ने समस्या प्रति केन्दित रहेको छ । कक्षा १० का मैथली मातृभाषी विद्यार्थीले गर्ने उच्चारणगत गर्ने त्रृटिहरूको वर्गीकरण, उक्त त्रुटिहरू हुने कारण पत्ता लगाउनु र उक्त त्रृटिहरूको निराकरणका लागि उपायहरू पहिल्याउनु सहित जम्मा चारवटा उद्देश्यहरूको आधारमा प्रस्तुत शोध कार्य सम्पन्न गरिएको छ ।

नमूनाका लागि छानिएका सुनसरी जिल्लाका श्री जनता मावि बराह नगरपालिका, श्री कोशी मावि, कोशी गाउँपालिका, श्री मिथला पब्लिक, कोशी गाउँपालिका र राष्ट्रिय मावि, कोशी गाउँपालिकामा अध्ययनरत २०-२० जना विद्यार्थीहरूलाई लिई कक्षा १० का मैथीली मातृभाषीी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने उच्चारणगत त्रुटिहरूलाई मुख्य सामग्री, सहायक सामग्री र शोधपत्रहरू तथा सम्बन्धित क्षेत्रका सन्दर्भ सामग्रीहरू सहायक सामग्री रुपमा मान्दै कक्षा १० का मैथीली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाका उच्चारणमा गर्ने त्रृटिहरूको अध्ययनलाई वर्णनात्मक विधिद्वारा अध्ययन गरिएको छ । संकलन गरिएका नमूनाहरूबाट संकलित त्रुटि विश्लेषणको आधारमा तालिकीकरण तथा व्याख्या विश्लेषण गरिदै निष्कर्ष र आवश्यक सुझावहरू समेत प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधको विधि वा प्रक्रिया मूलतः पुस्ताकालयीय, सर्वेक्षण, अन्तर्वार्ता, व्यक्तिगत सम्पर्क विधिमा आधारित रहेको छ । आगनात्मक विधिद्वारा संकलित तथ्याङ्कको व्याख्या विश्लेषण तथा तालिकीकरण गरिदै प्रस्तुत शोधकार्यलाई पूर्णता प्रदान गरिएको छ । त्रृटिको प्रमुख क्षेत्र पत्ता लगाई सो क्षेत्रमा केन्द्रित रही त्रुटि निराकरणका लागि सुझाव समेत दिइएको छ ।

प्रस्तुत शोध अध्ययनबाट कक्षा १० का मैथीली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको त्रुटिको अध्ययन गर्दा त्रियापदगत, लिङ्गगत, वचतगत, आदर्थी तथा स्वतन्त्र अभिव्यक्तिमा समेत प्रशस्त मात्रामा त्रुटिहरू गर्ने गरेको निष्कर्ष प्राप्त भएको छ । यस्ता त्रुटिहरू मातृभाषाको प्रभाव, नेपाली प्रयोगमा सचेतनाको अभाव, अभ्यासको कमी, दक्ष शिक्षकको अभाव र भाषा शिक्षणमा लापरवाहीको कारण भएको बुझ्न सकिने निष्कर्ष निकालिएको छ ।

विषयसूची

पृष्ठ सङ्ख्या

अध्याय एक : परिचय **१-५**

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ समस्याकथन २

१.३ अध्ययनको औचित्य र महत्त्व २

१.४ अध्ययनको उद्देश्य ३

१.५ अध्ययनको परिसीमा ३

१.६ पारिभाषिक शब्द ४

१.७ शोधपत्रको रूपरेखा ४

१.८ सार ५

अध्याय दूई : पूर्वकार्यको समीक्षा तथा धारणात्मक संरचना **६-३३**

२.१ त्रुटि विश्लेषणको सैद्धान्तिक अवधारणा ६

२.२ पूर्वकार्यको समीक्षा २८

२.३ पूर्वकार्यको उपयोगिता र कार्यान्वयन ३१

२.४ सैद्धान्तिक/धारणात्मक संरचना ३२

२.५ सार ३३

अध्याय तीन : अध्ययनको प्रक्रिया/विधि **३४-३५**

३.१ अध्ययनको संरचना ३४

३.२ जनसङ्ख्या र नमुना ३४

३.३ नमुना छनोट प्रक्रिया ३४

३.४ तथ्याङ्क सङ्कलन साधन ३४

३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया ३५

३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रिया ३५

३.७ सार ३५

अध्याय - चार : नतिजा/परिणाम र छलफल **३६-४९**

४.१ नतिजा/परिणाम ३६

४.२. शव्दोच्चारणबाट हुने त्रुटिहरूको अध्ययन ३६

४.३ आदरगत त्रुटिहरू ३७

४.४ लिङ्गगत त्रुटिहरू ३९

४.५ वचनगत त्रुटिहरू ४०

४.६ पुरूषगत त्रुटिहरू ४२

४.७ क्रियापदगत त्रुटिहरू ४४

४.८ अनुनासिक वर्णहरूको उच्चारण सम्बन्धी त्रुटिहरू ४६

४.९ सार ४९

अध्याय - पाँच : निष्कर्ष, सुझाव तथा उपयोगिता ५०-५४

५.१ निष्कर्ष ५०

५.२ सुझावहरू ५१

५.३ उपयोगिता ५३

५.४ सार ५४

सन्दर्भग्रन्थ सूची

परिशिष्ट

व्यक्तिगत विवरण

तालिका सूची

क.सं.	तालिकाको शीर्षक	पृ.सं.
१	आदरगत वाक्यहरूको उच्चारण सम्बन्धी त्रुटिहरू	३७
२	आदरार्थी उच्चारणमा त्रुटि गर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या र त्रुटि प्रतिशत	३८
३	लिङ्गगत वाक्यहरूको उच्चारणसम्बन्धी त्रुटिहरू	३९
४	लिङ्गगत उच्चारणमा त्रुटि गर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या र त्रुटि प्रतिशत	३९
५	वचनगत वाक्यहरूको उच्चारण सम्बन्धी त्रुटिहरू	४१
६	वचनगत वाक्यहरूको उच्चारण त्रुटि गर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या र त्रुटि प्रतिशत	४२
७	पुरूषगत वाक्यहरूको उच्चारण सम्बन्धी त्रुटिहरू	४३
८	पुरुषगत उच्चारणमा त्रुटि गर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या र त्रुटि प्रतिशत	४४
९	क्रियापदगत वाक्यहरूको उच्चारण सम्बन्धी त्रुटिहरू	४५
१०	क्रियापदगत वाक्यहरूको उच्चारण त्रुटी गर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या र त्रुटि प्रतिशत	४६
११	अनुनासिक वर्णहरूको उच्चारण सम्बन्धी त्रुटिहरू	४७
१२	अनुनासिक वर्णहरूको उच्चारणमा त्रुटि गर्ने विद्यार्थीको सङ्ख्या र प्रतिशत	४८

चिह्न सूची

चिह्न	अर्थ
:	निर्देशक/सापेक्ष चिह्न
/	वैकल्पिक चिह्न
( )	कोष्ठक चिह्न
‘ ’	एकल उद्धरण
:-	उदारणार्थ
%	प्रतिशत
“ ”	उद्धरण
।	पूर्ण विराम
,	अर्ध विराम

सङ्क्षिप्त रूपको सूची

क्रसं.	क्रम सङ्ख्या
अप्र	अप्रकाशित
इसं	इस्वी सम्बत्
गापा	गाउपालिका
नेपाशि	नेपाली शिक्षा
प्र	प्रतिशत
प्रवा	प्रयुक्त वाक्य
प्रश	प्रयुक्त शब्द
मावि	माध्यमिक विद्यालय
विसं	विक्रम सम्बत्
स	सङ्ख्या